

УДК 811.161.2'243'373'.46:378.016

**СТАНОВЛЕННЯ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ
(НА МАТЕРІАЛІ ДІАСПОРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ)**

Оксана Туркевич

*Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою,
Національного університету „Львівська політехніка”,
вул. С. Бандери, 32-Д, 79013 Львів, Україна
тел.: (032) 258 01 61*

Описано навчальні діаспорні видання, які були надруковані за кордоном. На основі охарактеризованих навчальних посібників виділено основні термінолексеми методики викладання української мови як іноземної.

Ключові слова: методика викладання української мови як іноземної, навчальні посібники, термінолексема.

Важливим напрямом комплексного дослідження розвитку термінолексики методики викладання української мови як іноземної (УМІ) є науковий огляд навчальних посібників і підручників, які виходили в Україні і за кордоном. Крім часу написання, важливим критерієм є місце створення і видання, тому що багато навчальних посібників з УМІ вийшло друком поза межами України, найчастіше в місцях проживання української діаспори. Попри те, що аналіз закордонних видань утруднений відсутністю навчальних посібників на території України, проаналізуємо їх відповідно до трьох умовних етапів: 40-і рр. – 1991 р.; 1991 – 2004 рр.; 2004 р. – дотепер.

Одним із найбільших світових центрів, де науковці працюють над створенням навчальної літератури з української мови, є Канадський інститут українських студій. Більшість закордонних книг з української мови як іноземної надрукована в цій установі. Загалом усю різноманітність книг можна поділити на два типи. Перший – книги з української мови, які використовували для навчання мови за кордоном як українці, так і іноземці. Такі книги не створені відповідно до принципів викладання іноземної мови, проте чимало видань, які надруковані, починаючи з 40-х років, – це унікальні посібники, за якими проводилося навчання української мови: „Українська граMATика” Е. Шклянки [11], „ГраMATика української мови” Ю. Стечишина [12], „Сучасна українська граMATика” за редакцією Г. Луцького та Я. Рудницького [3]. Посібники застосовували для навчання української мови за кордоном, проте вони зовсім не були відомі для українців. Згадки про них можна віднайти в окремих статтях. Наприклад, „спроба створити підручник для української діаспори в Канаді була здійснена ще в 1961 році, коли вийшов у світ підручник А. Medushevskiy and R. Zyatkovska Ukrainian Grammar, призначений для навчання української мови в Канаді: На жаль, в Україні цей підручник маловідомий, не було виявлено ніякого інтересу до нього з боку методистів, адже на той час активно пропагувалася методика навчання російської мови в школах з українською мовою навчання, а також в усіх вищих навчальних закладах УРСР” [1: 1]. Стаття М. Плющ

та Л. Марчило яскраво ілюструє не один випадок непоінформованості українських дослідників про існування багатьох закордонних посібників з УМІ, що були видані за радянського часу і тому недоступні на території України.

Іншу частину навчальних посібників також створено в українській діаспорі, але з орієнтацією на іншомовну аудиторію. Навчальні видання були призначені для певного рівня, наприклад: Д. Струк „Українська для студентів-початківців” [13], Г. Дюравець „Українська мова: розмовна і граматична. Рівень II” [6]. Проте у більшості видань з української мови як іноземної для студентів не зазначено, для якого етапу навчання призначено посібник, наприклад: у двох книгах „Розмовна українська” та „Вступ до української мови” Яра Славутича, надрукованих ще на початку 60-х років ХХ століття [5].

Найдавнішим посібником є „Українська мова: самостійне навчання для початківців (спрощена українська граматики)” автора Еви Хонор (Ewach Honore) [16]. Посібник надруковано у Вінніпегу в українському культурному та навчальному центрі у 1946 році.

Проаналізовані книги з української мови як іноземної, які надруковані протягом 1946–1991 рр. і зберігаються в бібліотеці Гарвардського університету, свідчать про розвиток методики викладання УМІ за кордоном, дослідження якої має вагомe значення для становлення термінології науки і засвідчує збереження національної ідентичності в українській діаспорі. Термінологією цих навчальних посібників представлені передусім одиницями, які належать до групи „Лінгвістична основа навчання”: *вступ до фонетики, українська граматики, розмовна українська мова* та ін. Терміни у цих виданнях написані англійською мовою, оскільки навчальні посібники зорієнтовані на вивчення української мови студентами, які володіють англійською.

Навчальні видання з УМІ наступного періоду (1991–2004 рр.) також призначені для англомовних студентів.

Посібник „Українська мова (розмовна і граматична) (conversational and grammatical)” Д. Дуравця [6] створений для навчання української діаспори в Канаді. Він призначений для студентів середнього етапу навчання. Мета книги – об’єднати комунікативний і граматичний підходи у вивченні української мови.

Видання засвідчує, що вже у 90-х роках в українській діаспорі створено посібники з УМІ для певних рівнів навчання із використанням ще не досить поширеного в Україні комунікативного підходу з орієнтацією переважно на англійську мову.

Посібник „Розмовна українська (повний мовний курс)” [10] надрукований у Лондоні та Нью-Йорку. Його використовують для навчання української мови у багатьох країнах світу. Це перша книга з української як іноземної, що містить аудіокасети з українськими текстами. Посібник є вступним курсом, але може бути використаний як „книга виживання” для туристів, призначений для самостійного й аудиторного навчання.

Посібник „Українська мова (Самовчитель). Повний курс для початківців” (Ukrainian (Teach yourself book). A complete course for beginners by Olena Bekh and James Dingly) [14] вперше надрукований у Лондоні у 1998 році і створений відповідно до рівнів Ради Європи з вивчення мови (Council of Europe's Threshold guidelines on language learning). Нові перевидання курсу доповнені аудіодисками з текстами для слухання. Книга є також доступна в режимі он-лайн.

Усі закордонні посібники аналізованого періоду призначені для

англомовних студентів, за винятком „Вступного курс української мови”, який надрукований у Токіо для японців, що вивчають українську мову [2]. На відміну від посібників, що створені в Україні, містять аудіозаписи українських слів і текстів.

Терміни англійською мовою головню належать до групи „Власне методична основа навчання української мови як іноземної”: *комунікативний підхід, граматичний підхід, тексти для слухання, самостійне навчання*. Широко представлені термінологіями, що позначають поняття тематичної групи „Засоби навчання”, а конкретніше „Види навчальних посібників”: *українська для початківців, самовчитель української мови для початківців, повний мовний курс* – підтверджують становлення термінологічного наукового інструментарію методики викладання УМІ. Більших масштабів цей процес набуває у наступному, сучасному етапі, який представлений різноаспектними посібниками для навчання української мови як іноземної.

В українській діаспорі з'являється третє видання фундаментального посібника „Сучасна українська мова” („Modern Ukrainian” by Assya Humesky) [7], призначеного для вивчення української мови як іноземної передусім представниками української діаспори. Книга містить ґрунтовну граматику і лексику української мови, відомості із синтаксису та інтонації [7].

Інші новітні книги, які виходять поза межами України, – це аудіолінгвальні посібники, наприклад: „Українська для початківців (електронний ресурс)” (Beginning Ukrainian (electronic resource)) [4], який складається із посібника аудіо- та відеоуроків, робочого зошита для студента. Включає 23 відеокліпи та понад 7500 аудіозаписів носіїв мови і вправи, що містять диктанти для слухання, які дають змогу студентам оволодіти основами говоріння і розуміння сучасної української мови.

Цікавим проектом, розробленим у Канадському інституті українських студій, а конкретніше – в Українському мовно-освітньому центрі (Ukrainian Language Education Centre (ULEC)) є Nova (Nova: Ukrainian-Language Development Series) [9] – серія он-лайн матеріалів для викладача і студента з метою вивчення української мови як іноземної найбільш ефективним способом. При центрі функціонує бібліотека, що містить понад 7000 друкованих праць, фільмів, аудіовізуальних посібників, призначених студентів і викладачів з різним рівнем знань.

Отже, сучасні тенденції розвитку методики викладання УМІ, що вже запроваджені за кордоном, полягають у використанні он-лайн книг, аудіопосібників як для студентів, так і для викладачів. Велика частина термінології цієї частини навчальних посібників вживається на вираження понять методичної основи навчання УМІ, наприклад, *он-лайн матеріали, аудіолінгвальні посібники, електронні ресурси* та ін.

Аналіз закордонних навчальних посібників підтверджує функціонування методики викладання української мови як іноземної не лише в Україні, а й поза її межами. Аналіз методичних термінів та порівняння термінології англійською мовою з українськими відповідниками значно доповнить дослідження еволюції термінології науки, що сприятиме унормуванню та кодифікації національної термінології.

-
1. Плющ М.Я., Марчило Л.М. Вивчення української мови як першої іноземної у вищих закладах Російської Федерації // Науковий часопис НПУ імені

- М.П. Драгоманова. Сер. № 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство) / За ред. акад. Л.І. Мацько. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 3. – С. 153–157.
2. *Накай К.* Вступний курс української мови. – Токіо, 1991. – 216 с.
 3. A modern *Ukrainian* grammar / by George Luckyj and Jaroslav B. Rudnyckyj. – Winnipeg, Man: *Ukrainian Free Academy of Sciences*, 1949 (1958 printing). – 186 p.
 4. Beginning Ukrainian (electronic resource) / by Oksana Sachyk. – University of Arizona. – 2005.
 5. Conversational Ukrainian / by Yar Slavutych. – Edmonton: Gateway Publishers, 1959. – 608 p; Slavutych Yar An introduction to Ukrainian. – Edmonton, Alta: Slavuta. – 22 p.
 6. Duravetz G. Ukrainian (conversational and grammatical) Level II. – Kyiv; Toronto: Kobza-international, 1993. – 440 с.
 7. Modern Ukrainian. By Assya Humesky. – University of Michigan (3rd edition). Canadian institute of Ukrainian studies. – Edmonton-Toronto, 2001. – 440 p.
 8. Nova: Ukrainian-Language Development Series. – Доступно з: www.ualberta.ca/~ulec/pub_nova.html
 9. Press I., Pugh St. Colloquial Ukrainian (A complete language course). – London; New York: Routledge, 1994. – 378 p.
 10. *Shklanka Elias.* Ukrainian grammar. – Printed and bound by Midwest Litho, 1949. – 88 p.
 11. Stechishin J.W. Ukrainian grammar. – Winnipeg, Man., Trident Press Ltd., 1966 (First published 1951). – 502 p.
 12. Struk D. Ukrainian for undergraduates / Danylo Husar Struk (with an „Introduction to phonetics” ward Burstynsky; consultant, Nicolae Pavliuc. – Oakville, Ont.: Published for the Canadian Institute of Ukrainian Studies by Mosaic Press, 1978. – 350 p.
 13. Ukrainian (Teach yourself book). A complete course for beginners by Olena Bekh and James Dingly. – London, 1998. – 300 p.
 14. Ukrainian language – Grammar. Ukrainian, conversational & grammatical : Level II / George Duravetz. – Toronto: Ukrainian Teachers' Committee, 1976. – 435 p.
 15. Ukrainian self-educator for the beginners (Ukrainian grammar simplified) by Honore Ewach. – Winnipeg; Manitoba: Can. Ukrainian Cultural and Educational Centre, 1946. – 91 p.

**FORMATION OF TERMINOLOGY OF METHODS
OF TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE
(ON THE BASIS OF DIASPORA MANUALS)**

Oksana Turkevych

*International Institute of Education, Culture and Relations with Diaspora,
National University „Lviv Politechnik”,
32-D Bandery St., 79013 Lviv, Ukraine
phone: (032) 2580161*

The author of the article describes the manuals which were issued abroad. The terminology of methods of teaching Ukrainian as a foreign language on the basis of the characterized manuals is analyzed.

Key words: methods of teaching Ukrainian as a foreign language, manuals, terminology.

**СТАНОВЛЕНИЕ ТЕРМИНОЛЕКСИКИ МЕТОДИКИ
ПРЕПОДАВАНИЯ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО (НА
МАТЕРИАЛЕ ДИАСПОРНЫХ УЧЕБНЫХ ПОСОБИЙ)**

Оксана Туркевич

*Международный институт образования, культуры и связей с диаспорой
Национального университета „Львовская политехника”,
ул. С. Бандеры, 32-Д, 79013 Львов, Украина
тел.: (032) 2580161*

В статье анализируются учебные диспорные издания, которые были напечатаны за границей. На основе охарактеризованных учебных пособий выделены основные терминологические лексемы методики преподавания украинского языка как иностранного.

Ключевые слова: методика преподавания украинского языка как иностранного, учебные пособия, терминологика.

Стаття надійшла до редколегії 12.03.2010

Прийнято до друку 12.04.2010